AXISTASE

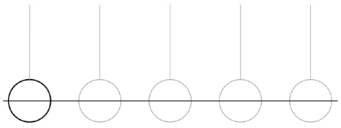
GEKAAPTE AANDACHT

Hoe digitale omgevingen aandacht, seksuele scripts en normaliteit vóór onze keuze kunnen vormgeven

BOEK III VAN DE VIJFDELIGE SERIE

AXISTASE — DE ONZICHTBARE ARCHITECTUUR VAN SEKSUEEL GEWELD

KRISTAL P.

PUBLICATIENOOT

Copyright & afbakening

© 2026 Kristal P. / AXISTASE. Alle rechten voorbehouden. Korte passages en citaten mogen worden gedeeld met duidelijke bronvermelding.

Auteur en concept: Kristal P.
Designrichting en seriearchitectuur: AXISTASE / Kristal P.
Nederlandse serie-editie: 2026
Formaat: 170 × 240 mm
ISBN: 9789403964966

Website en interactieve oefenruimtes: www.axistase.com

Elk boek in deze reeks heeft een eigen, vrij toegankelijke interactieve navigatieruimte in de levende bibliotheek om te oefenen.

Dit boek is essayistische en structurele non-fictie voor algemene lezers. Het is geen medisch, psychologisch, juridisch of forensisch advies en geen behandel-, detectie- of opsporingsprotocol. Bij direct gevaar, actuele afpersing, stalking, seksuele uitbuiting of acute medische nood is passende professionele of spoedeisende hulp leidend.

AXISTASE wordt hier gebruikt als formeel-heuristische, configuratieve onderzoeks- en leesarchitectuur. Het model ordent relaties tussen omgeving, aandacht, toegang, feedback, rol, ritme, bedding en radius. Het model stelt niet vast dat één digitale prikkel een concrete menselijke uitkomst veroorzaakt.

Research identity anchor: AXISTASE: Research Identity & Foundational Architecture v1.1 — DOI 10.5281/zenodo.22753685. Canonical Architecture Package v1.0 — DOI 10.5281/zenodo.22754717. De statusdiscipline uit die bronnen blijft gelden: modeltaal, hypothese en empirische claim worden niet met elkaar verward.

LEZERSNOOT

Dit boek gaat over de omgeving vóór en rond de keuze

Gekaapte Aandacht onderzoekt aanbevelingssystemen, pornografie, sociale media, statusmetriek, DM-cultuur, parasociale intimiteit, beeldcirculatie, deepfakes, sextortion en digitale correctieruimte. Sommige passages kunnen persoonlijke ervaringen raken. Je hoeft niets te herkennen om het serieus te nemen.

Daarmee is dit nadrukkelijk ook een boek over seksueel geweld. Niet omdat digitale media als enkelvoudige oorzaak worden behandeld, maar omdat seksuele grensoverschrijding steeds vaker plaatsvindt in ruimtes waarin toegang, zichtbaarheid, privécontact, beeldcirculatie, reputatie en snelheid technisch worden georganiseerd. De digitale laag kan een relationeel patroon uit Boek II versnellen, verbreden of moeilijker corrigeerbaar maken: een onbekende bereikt iemand sneller, een gesprek wordt zonder omstanders privé, een intiem beeld kan worden gekopieerd en een dreiging kan in minuten een heel netwerk omvatten.

Het boek spreekt niet over “gehackte hersenen” of een almachtig algoritme. Digitale systemen beïnvloeden probabiliteiten, zichtbaarheid en frictie; mensen blijven verschillend, relationeel en handelend. Waar de empirische literatuur onzeker of gemengd is, wordt geen causale zekerheid ingevuld.

Preventiekennis verschuift verantwoordelijkheid voor geweld, afpersing of beeldmisbruik nooit naar degene die slimmer had moeten scrollen, eerder had moeten blokkeren of geen beeld had moeten sturen. De centrale vraag is welke omgevingen correctie goedkoper en steun bereikbaarder kunnen maken.

VOORWOORD

Wie bouwde de kamer waarin je koos?

Boek I begon ná de nee. Boek II liep terug naar relationele toegang vóór zichtbaar misbruik. **Boek III verschuift opnieuw van schaal.** Niet langer staat alleen de persoon tegenover een ander mens centraal, maar de digitale omgeving die mede ordent wat zichtbaar, urgent, aantrekkelijk en normaal voelt.

Die schaalverschuiving moet het onderwerp niet smaller maken. Boek III gaat dus niet over aandacht als los mediavraagstuk naast seksueel geweld. Het onderzoekt hoe digitale omgevingen de voorwaarden rond seksuele toegang en grensvorming kunnen veranderen: welke scripts vaak zichtbaar zijn, wie iemand privé kan bereiken, hoe snel vertrouwen ontstaat, welke sociale prijs een nee krijgt, wat er met een seksueel beeld gebeurt nadat het is gedeeld en hoeveel correctieruimte overblijft wanneer druk of chantage begint.

Dat betekent niet dat een feed beslist wat iemand wil. Het betekent evenmin dat technologie buiten verantwoordelijkheid valt zolang ergens een knop “nee” bestaat. **Tussen volledige vrije wil en volledige sturing ligt een grote werkelijkheid van selectie, timing, herhaling, sociale beloning, design en culturele scripts.**

Dit boek probeert die tussenruimte precies genoeg te maken om bruikbaar te zijn. Welke signalen krijgen voorrang, welke route wordt makkelijker, welke norm wordt zichtbaar, wat kost vertragen en hoe kan een mens opnieuw kiezen?

De titel Gekaapte Aandacht is daarom een werknaam voor verlies van navigatieruimte, niet voor totale overname. Aandacht kan tijdelijk worden vastgehouden, gestuurd of vernauwd zonder dat de persoon verdwijnt. Juist die nuance maakt terugkeer denkbaar.

SERIEKOMPAS

De vijf boeken — één terrein, vijf verschillende vragen

De reeks is ontworpen zodat dezelfde gebeurtenis niet vijf keer opnieuw wordt verteld. Ieder boek neemt **een ander schaalniveau als hoofdpositie.** Samen ontstaat een kaart van vóór de grens tot de systemen die daarna reageren. Geen deel vervangt het andere.

BOEK I · NA DE NEE

Onderzoekt de nasleep: stilte, schaamte, erkenning, Echo, secundaire beschadiging en terugkeer van invloed. **De kernvraag is wat een mens uit de reactie van de omgeving leert nadat een grens is doorbroken.**

BOEK II · ROOF-GEOMETRIE

Onderzoekt de opbouw vóór zichtbaar misbruik: toegang, snelheid, machtsasymmetrie, geheimhouding, testgrenzen, afhankelijkheid, sextortion en correctieruimte. Het leest geen "daders"; **het leest voorwaarden.**

BOEK III · GEKAAPTE AANDACHT

Onderzoekt de digitale omgeving waarin algoritmes, pornografie, sociale media, status, DM-cultuur en beeldinfrastructuur **mede bepalen wat zichtbaar, aantrekkelijk en normaal voelt** — en hoe diezelfde omgeving seksuele toegang, grensdruk, beeldmisbruik, sextortion en de prijs van corrigeren **kan beïnvloeden.** De kernvraag is hoe formele keuze kan blijven bestaan terwijl de navigatieruimte wordt voorgevormd, zonder systeeminvloed ooit te verwarren met een excuus voor degene die een grens overschrijdt.

BOEK IV · HET LICHAAM DAT NIET MEEKWAM

Verdiept freeze, fawn, lichamelijke respons, responsdruk en consent. Het maakt onderscheid tussen sensatie, wens, keuze en toestemming zonder het lichaam als leugendetector of rechter te gebruiken.

BOEK V · WANNEER ZORG EEN PODIUM WORDT

Onderzoekt institutionele reactie: hulpverlening, moral injury, institutional betrayal, kennisextractie, provenance en de afstand tussen publieke waarden en feitelijke behandeling.

De vaste seriezin

De reeks onderzoekt niet wie iemand ís, maar hoe toegang, macht, keuze, lichaam, omgeving en gevolg zich organiseren.

DE TERM GEKAAPTE AANDACHT

Geen overname, maar verlies van navigatieruimte

De titel is bewust scherp, maar de methodische betekenis is begrensd. “Gekaapt” betekent hier niet dat een algoritme wil, denkt of een mens volledig bestuurt. Het betekent dat aandacht tijdelijk zo sterk door externe selectie, feedback of ontwerp wordt georganiseerd dat het moeilijker wordt om het eigen doel, tempo of alternatief in beeld te houden.

Daarom wordt ieder sterk woord terugvertaald naar observeerbare vragen. “Verslavend ontwerp” wordt: welke functie verlaagt het aantal natuurlijke stopmomenten? “Normalisering” wordt: welke inhoud verschijnt herhaaldelijk en welke alternatieven blijven zichtbaar? “Manipulatie” wordt alleen gebruikt wanneer bewuste misleiding of sturing voldoende onderbouwd is.

Precisie voorkomt dat kritiek op digitale systemen in mythologie verandert. Een systeem hoeft geen geheime wil te hebben om toch risico's te produceren. Ontwerp, doelen, data, economie en governance zijn concreter én beter toetsbaar.

LEESROUTE

Van selectie naar script, van script naar infrastructuur, van infrastructuur terug naar *keuze*

De zes delen volgen een schaalbeweging. Eerst onderzoeken we hoe aandacht wordt geselecteerd. Daarna hoe seksuele en sociale scripts zichtbaar worden. Vervolgens komt de economie van engagement, de architectuur van digitale intimiteit, de circulatie van seksuele beelden en ten slotte het ontwerp van terugkeer.

Door die zes delen loopt één tweede lijn: wat betekent deze digitale architectuur wanneer seksualiteit, macht en grensoverschrijding in beeld komen? In Deel I gaat het om de voorwaarden waaronder aandacht en toegang worden verdeeld. Deel II onderzoekt seksuele scripts en consent. Deel III kijkt naar de economische prikkels die bepaalde inhoud en tempi schaalbaar maken. Deel IV volgt de overgang naar privécontact en asymmetrische intimiteit. Deel V gaat rechtstreeks over image-based abuse, synthetische beelden en sextortion. Deel VI onderzoekt welke ontwerpkeuzes een nee, intrekking en terugkeer daadwerkelijk uitvoerbaar maken.

Ieder hoofdstuk sluit af met AXISTASE — OVER DE KLOK. Die pagina is geen score, diagnose of risicocijfer. Zij kiest één primaire diameter en het canonieke orthogonale kruis om te laten zien welk structureel verschil in dat hoofdstuk het meest informatief is.

Wie niets met modellen heeft, kan de klok overslaan. De gewone taal staat op zichzelf. Wie de klok wel gebruikt, hoort haar als leesinstrument te behandelen: een vraagmachine die alternatieven zichtbaar maakt, **geen machine die een mens classificeert.**

De AXISTASE-klok als tweede leeslaag

De vaste bronklok blijft ongewijzigd: 1 Conductiviteit, 2 Massa, 3 Interface, 4 Rol, 5 Resonantie, 6 Bedding, 7 Ritme, 8 Vector, 9 Echo, 10 Tijdsynchronisatie, 11 Archetype en 12 Radius. De Kern is de gedeelde overgangs- en wegingsruimte en geen dertiende functie.

De Projective View wordt niet vrij per hoofdstuk samengesteld. Zodra de primaire diameter is gekozen, ligt het orthogonale kruis vast: PV01 = 1 Conductiviteit ↔ 7 Ritme met 4 Rol ↔ 10 Tijdsynchronisatie; PV02 = 2 Massa ↔ 8 Vector met 5 Resonantie ↔ 11 Archetype; PV03 = 3 Interface ↔ 9 Echo met 6 Bedding ↔ 12 Radius; PV04 = 4 Rol ↔ 10 Tijdsynchronisatie met 7 Ritme ↔ 1 Conductiviteit; PV05 = 5 Resonantie ↔ 11 Archetype met 8 Vector ↔ 2 Massa; PV06 = 6 Bedding ↔ 12 Radius met 9 Echo ↔ 3 Interface.

De methodische grens is dezelfde als in Boek II: structurele analyse mag geweld, dwang of machtsongelijkheid nooit neutraliseren tot een wederzijds patroon. Systeeminvloed mag evenmin worden gebruikt om verantwoordelijkheid van een dader weg te verklaren. **Context verklaart voorwaarden; zij wist verantwoordelijkheid niet uit.**

INHOUD

Zes delen · Vierentwintig hoofdstukken

PROLOOG · Je koos misschien zelf. Maar wie bouwde de kamer?
DEEL I · DE RUIMTE DIE AL VOOR JE KIEST
01 Aandacht is geen neutrale grondstof
02 Je feed is geen raam
03 De keuze vóór de keuze
04 Wat herhaald verschijnt, gaat normaal voelen
DEEL II · HET SEKSUELE SCRIPT
05 Wie schreef het script vóór jij meespeelde?
06 Porno als omgeving, niet als zondebok
07 Het performende lichaam
08 Wanneer verlangen en status door elkaar lopen
DEEL III · DE MARKT VAN AANDACHT
09 Je aandacht heeft een koper
10 Engagement heeft geen geweten
11 Escalatie zonder regisseur
12 De architectuur van eindeloos
DEEL IV · INTIMITEIT ZONDER NABIJHEID
13 De DM als zijdeur
14 Parasociale intimiteit
15 Intimiteit op schaal
16 Wanneer vertrouwen sneller beweegt dan kennis
DEEL V · HET BEELD DAT LOSRAAKT VAN HET LICHAAM
17 Een beeld heeft geen lichaam meer nodig
18 Seksuele beelden als infrastructuur
19 Wanneer echt en gemaakt uit elkaar vallen
20 Het nieuwe chantageprobleem
DEEL VI · TERUG NAAR KEUZE
21 Frictie terugbrengen
22 Een nee heeft ook digitale architectuur nodig
23 Van mediawijsheid naar architectuurwijsheid
24 Aandacht terugnemen zonder uit de wereld te verdwijnen
EPILOOG · De kamer wordt weer van jou
BIJLAGE I · Onderzoeksagenda voor Gekaapte Aandacht

BIJLAGE II · Zes veldkaarten
BIJLAGE III · Woordenboek van Boek III
BRON- EN METHODENOOT
OVER DE AUTEUR

PROLOOG

Je koos misschien zelf. Maar wie bouwde de kamer?

Je opent een app. Niemand pakt je hand. Niemand dwingt je om te kijken. Je kunt weg. Toch betekent dat niet dat de ruimte waarin je kiest leeg is. Iemand bepaalde de volgorde van knoppen, de standaardinstelling, het volgende aanbevolen beeld, de melding die juist nu verschijnt en de metriek die zichtbaar maakt hoeveel anderen al reageerden.

De moderne discussie over autonomie ontspoort vaak naar twee uitersten. **In het eerste uiterste is iedere klik volledig individueel en is de omgeving slechts decor. In het tweede is technologie een almachtige manipulator en is de gebruiker bijna verdwenen. Beide beelden zijn te klein.**

Een mens kiest werkelijk. Maar mensen kiezen altijd ergens: in taal, relaties, lichamen, economie, cultuur en interfaces. De omgeving schrijft de keuze niet volledig voor; zij verdeelt wel aandacht, frictie en zichtbaarheid. Sommige routes liggen breed open. Andere bestaan technisch, maar kosten kennis, tijd of sociale weerstand.

Dit boek gaat over die architectuur. Niet om technologie demonisch te maken, maar om haar weer zichtbaar te maken. Zodra de kamer zichtbaar wordt, kan zij worden onderzocht. Zodra zij kan worden onderzocht, kan zij ook anders worden ontworpen.

Boek II vroeg wie toegang krijgt tot jouw ruimte. Boek III stelt de volgende vraag: wie heeft de ruimte ontworpen waarin jij beslist wie of wat toegang krijgt?

Bij seksueel geweld is dat geen abstracte vraag. Een grens kan relationeel door één persoon worden overschreden, terwijl de digitale kamer bepaalt hoe die persoon binnenkwam, hoeveel publiek verdween, hoe snel de situatie verschoof, welke beelden konden worden opgeslagen en hoe moeilijk het daarna werd om de route te sluiten. De kamer is nooit de dader. Maar zij kan wel deuren, blinde hoeken, versnellingen en uitgangen hebben die het verschil tussen corrigeerbaar en steeds smaller mede bepalen.

Het antwoord zal nooit één bedrijf, één algoritme, één medium of één generatie zijn. Het antwoord is **een configuratie.** En precies daarom is terugkeer mogelijk.

Van toegang naar aandacht.
Van aandacht naar normalisering.
Van normalisering terug naar keuze.

DEEL I

DE RUIMTE DIE AL VOOR JE KIEST

Aandacht is geen leeg vlak. Digitale omgevingen ordenen zichtbaarheid, tempo en herhaling voordat een gebruiker bewust vergelijkt wat er nog meer mogelijk was.

HOOFDSTUK 01

Aandacht is geen neutrale grondstof

Wie bepaalt wat er binnenkomt voordat jij bepaalt wat belangrijk is?

— ◦ —

Wie mag er binnen?

Aandacht is begrensd. Wanneer veel signalen tegelijk om voorrang strijden, wordt niet alles even diep verwerkt en ontstaat selectie al vóór bewuste afweging.

Wat binnenkomt, is nooit alleen een kwestie van persoonlijke interesse. Een systeem kan de ingang al hebben geopend met meldingen, voorvertoningen, autoplay of een zichtbaar berichtteken. Daardoor wordt aandacht eerst een vraag van toegang: wie of wat mag een onderbreking veroorzaken, op welk moment en met hoeveel moeite kan die ingang weer worden gesloten? Dat verschil is klein op één moment, maar groot wanneer het zich tientallen keren per dag herhaalt.

Aandacht is meer dan kijktijd

Technische bereikbaarheid is niet hetzelfde als vrijwillige aandacht. Een melding kan binnenkomen zonder dat iemand ervoor koos dit moment open te stellen.

Kijktijd vertelt achteraf hoeveel aandacht ergens terechtkwam, maar niet hoe die aandacht werd verkregen. Vrijwillig openen, automatisch doorspelen, reageren op een trilling en blijven uit sociale verplichting kunnen technisch allemaal als ‘gebruik’ verschijnen. Voor een structurele lezing moet daarom ook het beginpunt worden meegenomen: kwam de aandacht uit een eigen doel, uit nieuwsgierigheid, uit druk om bereikbaar te zijn of uit een interface die zichzelf opnieuw naar voren schoof?

De route van prikkel naar voorrang

Herhaling, timing, emotionele lading en sociale bevestiging verhogen de kans dat een prikkel opnieuw wordt opgemerkt. Dat is geen totale controle, maar wel een vorm van omgevingsgewicht.

Voorrang ontstaat vaak cumulatief. Een prikkel die precies op het juiste moment verschijnt, emotioneel geladen is en daarna opnieuw wordt aangeboden, hoeft niemand te beheersen om wel meer gewicht te krijgen. Het relevante mechanisme is herhaald terugkomen: wat vaker beschikbaar is, hoeft minder actief gezocht te worden. Daardoor kan een onderwerp, persoon of verwachting steeds eerder in de rij van aandacht komen te staan, ook wanneer iemand daar nooit bewust een rangorde voor heeft gekozen.

Een telefoon op tafel

Een jongere opent een app om één bericht te beantwoorden en komt twintig minuten later uit een keten van korte video's. Geen enkel fragment dwong tot blijven; de overgang tussen fragmenten liet alleen weinig natuurlijke stopmomenten over.

De jongere uit dit voorbeeld verliest niet ineens zijn autonomie. Hij beweegt door een reeks overgangen waarin elk volgend fragment al klaarstaat voordat hij opnieuw hoeft te beslissen wat hij wilde doen. Dat maakt zichtbaar waarom tijd alleen te grof is als maat. Belangrijker is hoeveel bewuste heropeningen, stopmomenten en koerscorrecties een route bevat. Een halfuur met duidelijke keuzes is structureel iets anders dan een halfuur waarin de uitgang voortdurend uit beeld verdwijnt.

Niet elke onderbreking is verlies

Aandacht kan ook door digitale media worden ondersteund: educatie, herkenning, gemeenschap en toegang tot hulp kunnen juist sneller zichtbaar worden. De vraag is daarom niet digitaal of niet-digitaal, **maar hoe selectie en correctie zijn georganiseerd.**

Digitale onderbreking kan ook beschermend zijn. Een bericht van een vriend, informatie over hulp of een waarschuwing kan precies op tijd binnenkomen. De vraag is daarom niet of aandacht van buitenaf per definitie slecht is, maar of de persoon kan

onderscheiden welke stroom belangrijk is en welke stroom alleen luid is. Een gezonde omgeving laat verschillende urgenties naast elkaar bestaan en maakt het mogelijk om niet-noodzakelijke toegang zonder relationele of technische straf te sluiten.

WAAR JE HET MERKT — de dag wordt poreus

Aandacht raakt zelden in één groot moment weg. Vaker lekt zij in kleine openingen: een melding tijdens een gesprek, een snelle controle tijdens het koken, een trilling vlak voor het slapen. Het opvallende is niet één onderbreking, maar dat het eigen ritme steeds opnieuw moet worden opgebouwd. Daardoor kan een dag vol voelen terwijl er nauwelijks één taak echt lang duurde.

DE BELANGRIJKSTE VRAAG — wie bepaalt de urgentie?

Niet iedere melding verdient dezelfde plaats. Een bericht van een kind, een alarm of een praktische afspraak kan terecht voorrang vragen. Maar veel digitale signalen lenen urgentie van vorm: rood bolletje, trilling, banner, badge. **Het helpt om te onderscheiden wat werkelijk tijdkritisch is en wat alleen zo wordt gepresenteerd.**

TERUG NAAR EIGEN RITME

Maak niet meteen een streng schermregime. Begin kleiner: kies twee of drie momenten waarop jij zélf opent in plaats van wordt geroepen. Zet niet-noodzakelijke badges uit. Leg de telefoon buiten handbereik bij één activiteit die je terug wilt claimen. Het doel is niet minder mens of minder contact, **maar een duidelijker verschil tussen kiezen en reageren.**

VAN PERSOON NAAR OMGEVING

Een gezin, school of werkplek kan dezelfde aandachtsporeusheid versterken wanneer iedereen directe reactie normaal vindt. Dan is het geen individueel disciplineprobleem meer. Een collectieve afspraak over responstijd kan meer ruimte geven dan twintig losse adviezen over zelfbeheersing.

Niet iedere melding is urgent omdat zij zich urgent gedraagt.

WAAR DIT DE ARCHITECTUUR VAN SEKSUEEL GEWELD RAAKT

Niet iedere aandachtstechniek heeft iets met seksueel geweld te maken. De verbinding ontstaat wanneer dezelfde architectuur wordt gebruikt rond seksuele toegang, grooming, ongewenste seksuele berichten of een contact dat steeds moeilijker te onderbreken wordt. Wie voortdurend bereikbaar wordt gemaakt, kan ook vaker worden benaderd; wie geen natuurlijke stopmomenten heeft, krijgt minder ruimte om een vreemd verzoek eerst buiten het contact te beoordelen.

Dat maakt een melding, feed of chatfunctie niet tot oorzaak van misbruik. Verantwoordelijkheid blijft bij degene die een grens overschrijdt. De systeemvraag is smaller en concreter: vergroot de omgeving de kosten van pauzeren, blokkeren, hulp vragen of een derde perspectief binnenhalen? Precies daar raakt aandacht aan de architectuur van seksueel geweld.

MINIATUUR

Tijdens het eten ligt een telefoon omgekeerd op tafel. Niemand kijkt erop, maar bij iedere trilling verandert het gesprek een halve seconde. De telefoon hoeft niet eens geopend te worden om al mee te doen.

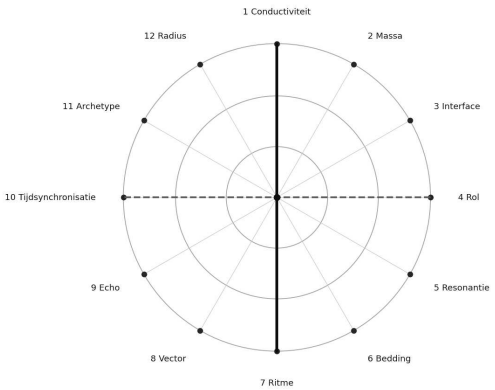
AXISTASE — OVER DE KLOK

PV01 · Aandacht is geen neutrale grondstof

WAAR HET FRAME TE KLEIN WORDT

Een individueel frame wordt te klein wanneer het alleen vraagt wat iemand wilde, klikte of koos. Een structureel frame voegt toe welke interface, herhaling, rol en timing de beschikbare navigatieruimte mede vormgaven in 'Aandacht is geen neutrale grondstof'.

PRIMAIR 1 Conductiviteit ↔ 7 Ritme · ORTHOGONAAL KRUIS 4 Rol ↔ 10 Tijdsynchronisatie · FAMILIE B

PV01

Aandacht is pas vrij wanneer niet alleen de inhoud, maar ook de ingang en de uitgang corrigeerbaar blijven.

DE KLOK VERDIEPT

CONDUCTIVITEIT — Welke stroom van prikkels, berichten of beelden komt binnen en hoe makkelijk kan die stroom worden onderbroken?

RITME — Welk tempo wordt door de omgeving gezet, en kan het eigen tempo terugkeren zonder sociale of technische straf?

ROL — Welke positie neemt iemand in wanneer aandacht schaars wordt: gebruiker, kijker, performer, volger, koper of grenssteller?

TIJDSYNCHRONISATIE — Hoe sterk wordt aanwezigheid gekoppeld aan direct reageren, voortdurend volgen of permanent beschikbaar zijn?

KLOK IN PRAKTIJK

Teken één concrete digitale route: ingang → zichtbaarheid → reactie → volgende aanbeveling → mogelijke uitgang. **Markeer waar een mens werkelijk kan vertragen, corrigeren of hulp inschakelen.**

TERUGKEER

Maak aandacht weer een expliciete keuze door meldingen, ingangsmomenten en stopmomenten zichtbaar te maken. Niet elke stroom hoeft **permanent open te staan.**

ONDERZOEKSGRENS

Deze lezing ordent mogelijke systeem- en contextfactoren. Zij bewijst geen individuele causaliteit, classificeert geen persoon en vervangt geen juridisch, klinisch of forensisch oordeel.

HOOFDSTUK 02

Je feed is geen raam

Een selectie voelt als werkelijkheid wanneer de selectie zelf onzichtbaar blijft

— ◦ —

De selectie vóór je ogen

Een gepersonaliseerde feed toont **geen neutrale doorsnede van de wereld. Zij ordent een subset op basis van productkeuzes, data, voorspellingen en interacties.**

Een feed is dus niet alleen een verzameling inhoud, maar ook een verdelingsmechanisme voor zichtbaarheid. Wat niet wordt geselecteerd, kan voor de gebruiker tijdelijk bijna ophouden te bestaan. Dat is belangrijk omdat mensen hun oordeel niet alleen vormen uit wat waar is, maar ook uit wat beschikbaar en herhaald zichtbaar is. De feed hoeft geen overtuiging op te leggen om wel de horizon van voorbeelden te verkleinen.

Een feed is een rangschikking

Personalisatie is niet hetzelfde als manipulatie. Zij kan relevantie verhogen. Het probleem ontstaat wanneer **selectie sterk stuurt terwijl de gebruiker nauwelijks kan zien waarom iets verschijnt of hoe die selectie kan worden veranderd.**

Rangschikking betekent dat twee mensen op hetzelfde platform verschillende werelden kunnen tegenkomen. Die personalisatie kan nuttig zijn, maar maakt de selectie moeilijker bespreekbaar: de gebruiker ziet vooral de uitkomst en veel minder de criteria die eraan voorafgingen. Transparantie gaat daarom niet alleen over privacyverklaringen, maar ook over de vraag of iemand kan begrijpen waarom een onderwerp blijft terugkomen en hoe die route kan worden gewijzigd.

Hoe eerdere aandacht terugkomt

Aanbevelingssystemen gebruiken signalen zoals klikken, kijktijd, herhalingen en andere gedragsdata. Daardoor kan eerdere aandacht de volgende zichtbaarheid mede vormgeven.

Eerdere aandacht krijgt in aanbevelingssystemen een praktisch geheugen. Een klik is geen volledige uitspraak over voorkeur, maar kan toch als signaal worden gebruikt voor volgende selectie. Daardoor kan nieuwsgierigheid zichzelf versterken: je kijkt één keer omdat iets vreemd is, het systeem registreert betrokkenheid en biedt meer vergelijkbare inhoud aan. Zonder correctie kan een momentopname zo tijdelijk op een identiteit gaan lijken.

Wanneer één thema de horizon vult

Na enkele video's over een relatiebreuk verschijnen steeds meer clips over ontrouw, narcisme en wraak. De gebruiker heeft nooit gekozen voor een wereld waarin die thema's dominant zijn, maar de feed maakt die wereld tijdelijk aannemelijk.

Wanneer één thema de horizon vult, verandert niet automatisch iemands overtuiging. Wel verandert het materiaal waartegen nieuwe gebeurtenissen worden vergeleken. Wie dagenlang vooral wantrouwen, vernedering of extreme relatieadviezen ziet, krijgt een andere onmiddellijke referentieomgeving dan iemand die veel verschillende relatievormen ziet. Dat is geen hersenspoeling; het is een verschuiving in welk contrast op dat moment het makkelijkst beschikbaar is.

Een feed kan ook deuren openen

Een feed kan ook beschermende kennis ontsluiten die iemand offline nooit vond. **Hetzelfde mechanisme dat vernauwt kan toegang tot gemeenschap, hulp en alternatieve stemmen vergroten.**

Hetzelfde selectiemechanisme kan een deur naar hulp openen. Informatie over consent, slachtofferhulp, queer gemeenschap of herstel kan iemand bereiken die offline geen veilige ingang had. Daarom moet een goede analyse niet alleen vragen wat wordt versterkt, maar ook wat er door die versterking bereikbaar wordt. De kwaliteit van een

feed zit mede in de mogelijkheid om van een nauwe route terug te keren naar bredere bronnen en menselijke context.

WANNEER EEN FEED NORMAAL GAAT VOELEN

Een feed presenteert selectie als vloeiende werkelijkheid. Omdat de weggefilterde alternatieven niet zichtbaar zijn, voelt wat overblijft al snel representatiever dan het is. Vijf vergelijkbare video's achter elkaar kunnen daardoor meer doen dan vijf losse video's verspreid over een maand: ze bouwen een tijdelijke wereld waarin één onderwerp dominant lijkt.

POPULARITEIT IS OOK EEN INTERFACE

Views, likes en reacties tonen niet alleen waardering; ze geven ook vooraf informatie over wat anderen blijkbaar belangrijk vinden. Dat kan aandacht sturen nog vóór je de inhoud zelf hebt beoordeeld. **De vraag is niet of cijfers slecht zijn, maar of je nog kunt merken wat je zelf vond voordat de sociale score zich ermee bemoeide.**

BUITEN DE AANBEVOLEN ROUTE

Een eenvoudige manier om de feed weer als selectie te ervaren is **actief zoeken buiten wat wordt aangeboden.** Typ zelf een onderwerp in, open een chronologische lijst waar die bestaat, volg een bron die niet op je eerdere klikgedrag lijkt. Niet om algoritmes te verslaan, maar om te voelen dat de ingang naar informatie meer dan één deur heeft.

WAT EEN PLATFORM KAN LATEN ZIEN

Transparantie hoeft geen volledig technisch model bloot te leggen. Alle simpele functies helpen: waarom zie ik dit, waarom werd dit aanbevolen, welke voorkeur kan ik resetten, kan ik aanbevelingen tijdelijk pauzeren? Zulke opties maken zichtbaar dat de feed een constructie is en geen natuurverschijnsel.

Een feed toont niet de wereld; zij toont een geordende doorgang naar de wereld.

WAAR DIT DE ARCHITECTUUR VAN SEKSUEEL GEWELD RAAKT

Bij seksueel geweld wordt die selectie relevant wanneer feeds seksuele scripts, vernedering, dwang, grensoverschrijdende humor of juist consenttaal voortdurend in een bepaalde verhouding zichtbaar maken. Een feed maakt niemand tot dader en één video verklaart geen geweld. Maar een omgeving kan wel beïnvloeden welke voorbeelden van initiatief, beschikbaarheid, afwijzing en macht het vaakst als 'normaal' voorbijkomen.

Ook aan de slachtoffenzijde kan selectie ertoe doen: hulpinformatie kan onzichtbaar blijven terwijl seksuele druk, groomingtaal of schaamteverhalen wél blijven terugkomen. De structurele vraag is daarom tweevoudig: wat wordt herhaald, en welke corrigerende werkelijkheid blijft buiten beeld?

MINIATUUR

Na drie avonden relatievideo's lijkt het alsof iedereen liegt, vreemdgaat of manipuleert. Dan belt iemand een vriend die vertelt over een saaie, liefdevolle week. In één gesprek wordt zichtbaar hoeveel van de wereld buiten de feed viel.

AXISTASE — OVER DE KLOK